

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף קי

משנה: המוציא שטר חוב על חבירו: ראובן הוציא שטר חוב ששמעון לווה ממנו כסף ולא פרע לו, ואילו שמעון בא והוציא שטר מאוחר יותר (התאריך שלו מאוחר מהשטר הראשון) שראובן מכר לו שדה. לדעת אדמון שמעון טוען לראובן: אם אמת שהייתי חייב לך כסף, לא היית אומר למכור לי את השדה שלך אלא לגבות את חובך. ולכן השטר הזה פרוע או שהוא מזויף. אבל לדעת חכמים ראובן נהג בפקחות מכיון שהוא ראה ששמעון מבריח את המטלטלים שיש לו בכדי שראובן לא יוכל לגבות את חובו, וקרקע לא היתה לו, ולכן הוא מכר לו את השדה שלו כדי שיוכל ללכת בחזרה ולגבות ממנה את חובו.

גמרא: באתרא דיבהי זוזי: במקום שהמנהג הוא קודם לתת את הכסף ואחר כך לכתוב את שטר המכירה – לכולי עלמא שמעון טוען לראובן: כשקיבלת את הכסף על השדה שמכרת לי, היה עליך להשאיר אותו אצלך כפרעון על החוב ולסרב לכתוב לי שטר מכירה.

המחלוקת היא במקום שכותבים קודם כל את השטר ואחר כך נותנים את הכסף. לדעת אדמון היה על ראובן למסור מודעה לעדים שהוא מוכר את השדה רק בכדי שיוכל אחר כך למשכן אותה בחזרה בעבור החוב, ומשלא עשה כן זו ראייה שבאמת לא היתה הלוואה כזו והשטר מזויף. אבל לדעת חכמים ראובן טוען: פחדתי למסור מודעה כי הדבר היה מתגלה לבסוף לקונה והוא לא היה מסכים לקנות את השדה.

משנה: שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה: ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שהוא הלוה לשמעון מנה, ושמעון לא פרע לו את ההלוואה. ואילו שמעון הוציא שטר חוב הפוך על ראובן שלא פרע לו את המנה שהלוה לו. והתאריך בשטר של ראובן קודם לתאריך בשטר של שמעון.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

לדעת אדמון שמעון טוען שהשטר של ראובן מזויף כי אם הייתי חייב לך כסף מדוע באת ולוית ממני את המנה, ולא ביקשת לפרוע את המנה שאני חייב לך? אבל לדעת חכמים בית דין יורדים לנכסי כל אחד מהם וגובים את החוב לחבירו, אפילו שהחובות שווים (כאמור, מנה לכל אחד).

גמרא: אתמר שניים שהוציאו שטר חוב זה על זה: בסכומים שוים ואין להם כסף אלא רק קרקעות - לדעת רב נחמן כל אחד גובה את החוב מקרקעו של חבירו, אבל לדעת רב ששת כל אחד משאיר את הקרקע שלו אצלו כי אין טעם לגבות זה מזה, שהרי זה כמו אדם הנושא שני שקים זהים על גבו שאין לו טעם להפוך את השק של ימין עם השק של שמאל (= 'אפוכי מטרתא למה לי').

הגמרא מבארת את המחלוקת:

לכולי עלמא כאשר הקרקעות שוות באיכותם אין באמת טעם לגבות זה מזה. המחלוקת היא כאשר יש לכל אחד מהם רק קרקע אחת; לזה בינונית ולזה זיבורית.

וכאן יש להקדים: הקרקעות נחלקות לשלושה סוגים; עידית בינונית וזיבורית. דין בעל חוב לגבות את חובו מקרקע בינונית. נחלקו הדעות האם הגדרת השדה נקבעת אוביקטיבית לפי שדות העולם (= 'בשל כל אדם הם שמיין'), או סוביקטיבית לפי שדותיו של הלווה (= 'בשלו הן שמיין') ואז אם יש ללווה שתי שדות אחת בינונית ואחת זיבורית - נחשבת הבינונית לעידית והזיבורית לבינונית.

לדעת רב נחמן 'בשלו הן שמיין' ולכן קודם גובה ראובן בעל הזיבורית את חובו מהקרקע הבינונית של שמעון, ולאחר מכן בא שמעון וגובה ממנו את הקרקע הזיבורית שלו מכיון שעכשיו יש לראובן שתי שדות וממילא הזיבורית נחשבת לבינונית. אבל לדעת רב ששת 'בשל כל אדם הם שמיין' ולכן אין שום טעם לגבות זה מזה כי גם לאחר שיגבה ראובן את הבינונית משמעון יבוא שמעון ויגבה אותה בחזרה מראובן.

ולרב נחמן מאי חזית: מדוע קודם כל גובה בעל הזיבורית את חובו מבעל הבינונית (ואז נוצר מצב שהוא מרויח מהגביה ראשון, כי שמעון יגבה ממנו את הזיבורית), ולא קודם גובה בעל הבינונית את חובו מבעל הזיבורית (וממילא אין שום טעם לגבות זה מזה)?

הגמרא מתרצת: מדובר שבעל הזיבורית קדם ותבע את בעל הבינונית ראשון. אך מקשה על כך: ומה בכך, והרי כשבאים לגבות זה מזה הם שווים?

דאית ליה לחד עידית ובינונית ואי ליה לחד זיבורית: לדעת רב נחמן ש'בשלו הן שמין' בכל מקרה יש רווח לבעל הזיבורית. כי אם הוא יגבה ראשון את הבינונית אחר כך יגבה שמעון רק את הזיבורית שלו, וגם אם שמעון יגבה ראשון את הזיבורית שלו הוא אחר כך יגבה ממנו את הבינונית. כך שבכל מקרה הוא יתן זיבורית ויקבל בינונית. אבל לדעת רב ששת ש'בשל כל אדם הן שמין' מכיון שהם באים לגבות ביחד, בית דין דואגים שאף אחד מהם לא יפסיד ולכן הם יתנו קודם לבעל הזיבורית את הבינונית משמעון, ולאחר מכן יתנו לשמעון בחזרה את הבינונית. וממילא אין באמת טעם לעשות זאת וכל אחד נשאר עם קרקעו.

תנן וחכמים אומרים זה גובה וזה גובה: קושיא לרב ששת שאמר אפוכי מטרתא למה ליה?

הגמרא מתרצת: מדובר שאחד מהם הלווה לשני הלואה לחמש שנים, ואילו השני הלווה לו הלואה לעשר שנים. ולכן אפילו שהם גובים זה מזה זה את אותו סוג קרקע, אבל המלווה לחמש שנים מרויח חמש שנים כשהוא גובה מחבירו. הגמרא מבררת איך מדובר:

אילימא ראשון לעשר ושני לחמש - בהא לימא אדמון וכו': והרי ההלוואה הראשונה היתה לעשר שנים, וכשבא המלווה לאחר שנה לקחת הלואה מהלווה שלו לחמש שנים - עדיין לא נגמרה ההלוואה הראשונה, וממילא אין שום ראייה מכך שבא ללוות ולא תבע את ההלוואה הראשונה שהוא לא הלווה אותה?

אלא ראשון (הלווה) לחמש ושני (הלווה) לעשר: אך עדיין ממה מנפשך: אם המלווה הראשון בא ללוות מהלווה לאחר חמש שנים כשהגיע זמן הפרעון של ההלוואה הראשונה - קשה על רבנן הסוברים שאין ראייה, כי פשוט שאם לא תבע את חובו הוא מגלה בכך שלא היתה הלואה כזו? ואם מדובר שעדיין לא הגיע זמן הפרעון של ההלוואה הראשונה - קשה על אדמון הסובר שיש ראייה, והרי כאמור כל עוד לא הגיע זמן הפרעון המלווה לא יכל לתבוע את חובו?

דאתא בההוא יומא דמשלם חמש: המלווה הראשון בא ללווה ביום האחרון של ההלוואה והוא לא יכל להמתין עד למחרת לגבות את חובו, מכיון שהוא היה זקוק לכסף בדחיפות. ובזה נחלקו הדעות האם אדם עשוי ללוות הלואה ביום האחרון ולא להמתין למחר כנ"ל, או שלא וממילא יש בזה ראייה שהוא לא הלואה את ההלוואה הראשונה.

תירוץ נוסף על המשנה:

הכא ביתמי עסקינן: המשנה מדברת ביתומים שאביהם לא השאיר להם קרקע, והדין הוא שמטלטלים של יתומים לא משתעבדים לבעל חוב. ולכן אפילו שהחובות שווים אין כאן 'אפוכי מטרתא' מכיון שהיתומים יגבו את הקרקע אך המלווה של אביהם לא יגבה מהם כלום.

קושיא: והא זה זזה גובה קתני? תירוץ: ה'זה' השני הכוונה שהוא ראוי לגבות אך באמת אינו יכול לגבות כי מדובר ביתומים. אמנם רבא מקשה על כך.

יתומים שגבו קרקע: יתומים שגבו קרקע מבעל חוב שחייב כסף לאביהם, מגיע בעל חוב שאביהם חייב לו כסף וגובה אותה מהם. דהיינו גם שדה שנגבתה על ידי היתומים מבעל חוב של אביהם נחשבת כשדה שהשאיר האב וממילא הבעל חוב האחר גובה אותה בחובו. ואם כן לאחר שהיתומים גבו את השדה מהמלווה של אביהם יחזור המלווה ויגבה אותה מהם, ושוב יש כאן 'אפוכי מטרתא'?

הגמרא מנסה לתרץ את הקושיא מהמשנה על פי דברי רמי בר חמא שמדובר ביתומים אבל באופן אחר:

ולוקמה: נעמיד שלמלווה יש עידית ובינונית וליתומים יש זיבורית, שאז היתומים יתנו זיבורית ויקבלו בינונית לכולי עלמא. משום שגם לרב ששת ש'בכל אדם הן שמינ' הדין הוא שנפרעין מיתומים רק מזיבורית, וממילא אין כאן 'אפוכי מטרתא' ולכן אמרה המשנה שגובים זה מזה?

הני מילי היכא דלא תפס: כל הדין ש'אין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית' מדובר כשהמלווה לא תפס קרקע אחרת אלא שבית דין באים להגבות לו את חובו ואז הם נפרעין מזיבורית. אבל כאן הרי הבעל חוב מוחזק בשדה הבינונית שלו והוא יכול לעכב אותה אצלו ולא לתת אותה ליתומים. שהרי לאחר שהוא יתן אותה הוא יהא אמור לגבות אותה חזרה אך לא יוכל כי מיתומים גובים רק מזיבורית, ולכן הוא יכול להחזיק אותה אצלו בעבור החוב שהם חייבים לו.

משנה: שלוש ארצות לנשואין: שלוש אזורים יש בארץ ישראל, שהנושא אישה באזור אחד אינו יכול לכופף אותה לעבור דירה לאזור אחר.

כרך = עיר שבנויה בצפיפות ואין שם אויר. עיר = ישוב שיש בו גינות ופרדסים סמוכים לבתים ואויר יפה.

אין מוציאים מעיר לעיר: אי אפשר לכפות על האישה לעבור דירה מאזור לאזור אפילו ששניהם באותו סגנון מגורים; עיר או כרך. אבל באותו אזור מוציאים, ודוקא באותו סגנון מגורים; עיר לעיר או כרך לכרך.

מוציאים מנה הרעה: ממקום רע שהמזון שם עולה ביוקר – למקום יפה שהמזון שם עולה בזול (-מאיר).

שהנה היפה בודק את הגוף: הגמרא מבארת שעצם המעבר אפילו ממקום רע למקום טוב - גורם לתחילת חולי מעיים.

גמרא: בשלמא מדרך לעיר: אינו יכול לכופה לעבור אפילו באותה הארץ, משום שבדרך מצויות חנויות לקנות כל דבר שלא כמו בעיר ('ישוב' בלשוננו).

שיבת כרכים קשה: כאמור בגלל הצפיפות חוסר האויר והצמחיה.

המתנדבים לשבת בירושלים: היתה זו 'התנדבות' בגלל שירושלים היא כרך. שינוי וסת: שינוי הרגלי החיים.

אף לילות בשפל גגים גגו: בן סירא הוסיף על הפסוק במשלי, שלא רק ימיו של העני רעים אלא גם הלילות שלו. מכיון שאין לו כסף לקנות בית בראש ההר הוא קונה אותו בתחתית ההר, ומאידך אין לו כסף לקנות כרם בתחתית ההר והוא קונה אותה בראש ההר. כתוצאה מכך כל הגשם הדולף מהגגות שמעליו יורד אליו, ומאידך כל הזיבול שהוא משקיע בכרמו יורד לכרמים שתחתיו.

משנה: הכל מעלין: אדם יכול לכפות את כל בני ביתו לעלות ולגור עמו בארץ ישראל / בירושלים.

ואין הכל מוציאים: אבל אינו יכול להכריחם לרדת עמו לחו"ל / לצאת מירושלים.

אחד האנשים ואחד הנשים שווים בדין הזה, כלומר שאף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם, ואם אינו רוצה יוציא ויתן כתובה.

מעות קפוטקיא: גדולות ושוקלות יותר ממעות ארץ ישראל.

גמרא: לאתויי עבדים: 'הכל מעלין' בא לרבות שאם היה לו עבד עברי יכול לכפות אותו לעלות עמו לארץ ישראל.

ולמאן דתני עבדים בהדיא: ולמי שגורס 'עבדים' במשנה, 'הכל מעלין' בא לרבות שמעלין אפילו ממקום יפה שבחו"ל למקום רע שבארץ ישראל.

לאתויי עבד שברח מחו"ל לארץ: 'ואין הכל מוציאין' בא לרבות עבד כנעני שברח מחו"ל לארץ ישראל, שאנו אומרים לאדון שלו 'מכור אותו כאן ולך', כלומר תמכור אותו לאדם שגר כאן בארץ ישראל ולא תוציא אותו לחו"ל, כדי שהעבד יוכל לקיים מצוות ישוב ארץ ישראל (= עבד כנעני חייב במצוות כאשה).

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי? לאתויי אפי' מנווה הרעה לנווה היפה וכו': 'ואין הכל מוציאין' (מירושלים) בא לרבות שלא מוציאים אפילו מנווה הרעה שבירושלים לנווה היפה שמחוץ לירושלים. אמנם המשנה לא הייתה צריכה לכתוב זאת, לפי שאם מעלין מנווה היפה שחוץ לירושלים לנווה הרעה שבירושלים הרי שבוודאי שאין מוציאים מירושלים אפילו מנווה הרעה לנווה היפה, אלא אגב שהתנא אמר ברישא (לגבי א"י) 'אין הכל מוציאין' הוא אמר גם בסיפא (לגבי ירושלים) 'ואין הכל מוציאין'.

ת"ר, הוא אומר לעלות: מחו"ל לארץ ישראל / משאר ערי הארץ לירושלים.

היא אומרת לצאת: מירושלים לשאר ערי א"י / מא"י לחו"ל.

*

למדנו במשנתנו - נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י, נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות א"י:

אלמא בתר שיעבודא אזלינן: שהולכים אחר השיעבוד, וכיון שהשתעבד לה בארץ ישראל ששם נכתבה הכתובה לכן עליו לשלם לה ממעות ארץ ישראל.

אלמא בתר גוביינא אזלינן: שהולכים אחר הגבייה, וכיון שגובה את כתובתה בא"י ששם גירשה לכן עליו לשלם לה מעות א"י. א"כ קשה שבמקרה הראשון שבמשנה הולכים אחר השיעבוד ובמקרה השני אחר הגבייה.

רבה מתרץ: כאן הקלו בכתובה, וזהו אחד מן הדינים שהקלו חכמים בכתובה, לפי שהתנא סובר שכתובה מדרבנן ומקילים על הבעל לשלם ממעות א"י שהם קטנים ממעות קפוטקיא.

*

למדנו במשנתנו - רשב"ג אומר אם נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י, נתן לה ממעות קפוטקיא:

רשב"ג סובר שכתובה דאורייתא, ולכן הולכים אחר השיעבוד כדין כל שטרי חוב, וכיון שהשתעבד לה בקפוטקיא ששם נכתבה הכתובה לכן עליו לשלם לה ממעות קפוטקיא שהם גדולים ממעות א"י.

כתוב בו בבל: אם כתוב בשטר שההלוואה הייתה בבבל, על הלווה לשלם למלווה ממעות בבל.

כתוב בו כסף סתם: שכתוב בשטר שלוה ממנו מאה כסף, ולא כתוב האם ליה מאה סלעים או מאה דינרים או מאה פונדיונים, **מה שירצה ליה מגבהו**, כלומר הלווה יכול להחזיר למלווה אפילו איסרים (= מטבעות קטנים מאוד). **מה שאין כן בכתובה.**

אהייא? על מה נאמר 'מה שאין כן בכתובה'?

תשובה: זה נאמר על הדין 'כתוב בו בבל מגבהו ממעות בבל' (= שמשלם ממעות מקום ההלוואה), ועל זה אמרה הברייתא שבכתובה הדין אינו אלא יכול לשלם ממעות של מקום הגבייה, לאפוקי מדעת רשב"ג הסובר שכתובה דאורייתא ומשלם ממקום בו נכתבה הכתובה.

ואימא נסכא? אם כתוב בשטר כסף סתם אולי הכוונה שלווה ממנו חתיכות כסף (ולכן לא פירש בשטר איזה סוג מטבע).

ואימא פריטי? אם כתוב בשטר מטבע, אולי הוא יכול להחזיר לו פרוטות נחושת שהם הגרועות שבמטבעות, או שיחזיר לו כסף בשווי מאה פרוטות.

רב פפא מתרץ: כיון שבשטר כתוב 'כסף' אין הוא יכול להחזיר לו פרוטות נחושת, ואנשים לא עושים פרוטות מכסף, ולכן לא יתכן שזו הייתה ההלוואה.